

Az ELTE ÁJTK Filozófia Tanszéke,
a pannonhalmi Békés Gellért Ökumenikus Intézet (BGÖI)
és a Goldziher Intézet a Vallásközi Párbeszédért

Vallási élmény, tapasztalat és megértés

jogtudományi, bölcséleti és teológiai szempontból

című konferenciája

Helyszín: ELTE ÁJTK, 1053 Budapest, Egyetem tér 1–3.

Időpont: 2009. november 6–7. (péntek és szombat)

MEZEI Balázs**Kontempláció és tünődés: Kísérlet a theoria hagyományának újragondolására**

Az előadás a theoria–contemplatio hagyományos elgondolásából és gyakorlatából indul ki, melyhez kapcsolódva megmutatja gyökereiket a szabad szemmel folyó csilagvizsgálat archaikus, kozmoteológiai felfogásában. Rámutat e hagyomány fokozatos elmélyülésére és lényegi átalakulására a hellenizmusban és a kereszténységben. A modernitásban kibontakozott vallási válság kapcsán rámutat a vallási élmény új típusainak megjelenésére, különös tekintettel Avery Dulles *new awareness*-fogalmára. Főképpen azonban be kívánja mutatni a *tünődés* ama fogalmát, amelyet a *Vallásbölcselet* című munka fejtett ki (II. 7., 65–66.), és kiemeli azt, amire a könyv közreadása óta az előadó e téren jutott.

MÁTÉ-TÓTH András**William James és a vallási tapasztalat változatai**

William Jamest – Edwin Starbuck és James Henry Leuba mellett – a valláslélektan alapítójának tartják. James 1902-ben jelentette meg a *Varieties of Religious Experience* (A vallási tapasztalat változatai) című monográfiáját, amely a vallástudományi szempontból kiemelkedően fontos *Gifford Lectures* sorozatban tartott előadásainak szerkesztett változata. James műve nemcsak valláslélektani szempontból, hanem a vallástudomány módszertanát illetően is korszakalkotó mű. Az előadás a mű tartalmát, egykori és mai jelentőségét szeretné méltatni.

FEHÉR M. István**Őskeresztény élettapasztalat és eszkatológikus idő:****Martin Heidegger korai vallásfenomenológiai előadásai**

Az elfordulás a distanciált tudományos-teoretikus beállítottságtól s az ezzel összefüggő törekvés arra, hogy az élethez a tényleges megélés szintjén férjünk hozzá, a szinthez újra visszatérünk, ehhez pedig megfelelő fogalmakra, nyelvre leljünk – a századforduló német filozófiájának és teológiájának egyaránt meghatározó vonása. A „élethez” visszafordulás hermeneutikai szempontjából a fiatal Martin Heidegger számára – amint 1920/21-ben tartott vallásfenomenológiai előadásaiából kitűnik – alapvető paradigmaként az őskereszténység jelent meg. Az őskeresztény élettapasztalatot, miként az a páli levelekben megjelenik, Heidegger újfajta módon, a husserli fenomenológia hermeneutikai átalakítása révén igyekezett hozzáférhetővé tenni. „Élmény, tapasztalat és megértés” összefüggésének vallási-teológiai jelentősége innét szemlélve a hívő beállítódás fenomenológiai-hermeneutikai kikérdezéséből, fölfejtéséből adódik. Az előadás röviden rekonstruálja Heidegger vallásfenomenológiai előadásainak főbb gondolatait, különös tekintettel a kairológiai időfelfogásra.

TATÁR György**Az alapított tapasztalat**

A vallástudományi, azon belül pedig vallásbölcseleti jellegű kérdésfelvetésbe illeszkedő jelen előadás az egyes, elsősorban egyistenhívő vallások megalapítójának és megalapításának szempontjából különösen azt vizsgálja, hogy az alapítottság eme ténye és adottsága hogyan és miképpen hat az alapvetően vallási természetű élménynek és tapasztalatnak a mélyebb megértésére és a lehető legteljesebb értelmezésére.

BÁNYAI Ferenc**Figyelni a nem láthatóra, szólni a kimondhatatlannról:****A keresztény misztika középkori útjai**

Az előadás a misztika általánosan használt fogalmából kiindulva a keresztény misztika sajátos jegyeit emeli ki, melyek pregnánsan mutatkoztak meg a középkori Nyugat szellemi életében. A misztika egyik szembeötlő ismérve a végső lényeg meglátása, illetve a transzcendens megjelenése az immanens létező számára. Isten létének közvetlen élménye, mint jelenvalóság, történhetik tapasztalás, illetőleg megismerés útján. Ez a keresztény hagyományban kegyelmi adomány, látomások, csodák vagy megvilágosodás útján történik meg. A misztikus sajátos szemlélődéssel, illetve a teremtmények esetleges voltának, „semmisségének” tudatosításával törekszik a Minden felé emelkedni. Az elmélkedő misztikus a mindennapi tudáshoz, illetve az elemző gondolkodáshoz képest magasabbrendű tudásra törekszik, az örökkévaló érintésére. A misztikus megismerése azonban egyéni adomány; hasonlóképpen, aki misztikus élményben részesül, egyénileg, belsejében éli át azt. A misztikus tehát szembesül a nyelv és a fogalmak korlátaival, paradoxonokat, jelképeket, hasonlatokat használ és nyelvújításra kényszerül. Az előadás az említett kérdéseket Augustinus, Assisi Szent Ferenc, Hildegard von Bingen és Eckhart mester példáin keresztül kívánja bemutatni.

PETHŐ Sándor**Az újjászületés mint vallási élmény**

Az előadás a *Corpus Hermeticum* egyik könyvét vizsgálja, amelyben a *palingeneszia* fogalma a leginkább hangsúlyos formában jelenik meg. Megpróbálja rekonstruálni, hogy mit jelent a hermetikus író számára e fogalom; hogy milyen fogalmi elemeket tulajdonít az újjászületésnek; és hogy milyen és hányféle értelmezés adható a *Corpus Hermeticum* e könyvében leírt újjászületés-fogalmának.

FINÁLI Gábor**A vallási élmények és a zsidó jog**

A zsidó jog (*hálašá*: az út, amelyen járunk) szerint a zsidóságban lévő *micvá* (jogi és erkölcsi törvények és parancsolatok) betartása és megtartása a zsidóság, maga a zsidó vallás. Az engedelmesség és megélésük által tudunk emelkedni, fölemelni önmagunkat és környezetünket, valamint lelkiséget megélni. A *micvá* betartásán keresztül hozhatunk áldást magunkra és a világra, mert pozitív hatásaival a világot is jobbítjuk. A zsidó jog föltételt szab mindennek, és részletesen lefekteteti alapelveit, amelyeket az összes élethelyzetre is kiterjeszt: kezdve attól, hogy ki lehet főpap és király, egészen addig, hogy hogyan mossunk kezet. Szép példája ennek az, hogy minden cselekedethez odavonatkozó áldást rendel el. Ez arra tanít, hogy minden apró élethelyzetben fölismerjük és meglássuk Istent. A zsidó jog a fizikai életbe, a világba plántálja bele az istenit. A fizikai élet minden egyes cselekedetét megjelöli, hogy egy pohár víz ivásakor, vagy menydörgés megtapasztalásakor is meglássuk az Örökkévalót.

ANWAR Klára**A vallási élmények megítélése az iszlám vallásjogban**

Az élményszerű felismerés eredete háromféle lehet: az ember tudatalattija által gerjesztett, Istentől, vagy a sátántól eredő. Ibn Tajmijah szerint ez az élmény mind éber, mind alvó állapotban érheti az embert. Az Istentől eredő élményt vallási élménynek vagy igaz látomásnak is nevezhetjük. Isten küldötteinek látomásai is ilyenek voltak.

Ezek a próféták csodái közé tartoztak, és megerősítésként, illetve próféciajuk bizonyítékaként szolgáltak a követőik számára. Igaz látomásai és álmai lehetnek az őszinte igaz hívőknek, amelyeket jutalmul kapnak Uruktól. Ez a *kerámeh*, ama csoda, amelyben az igazhívők részesülnek. Igaz álmai, látomásai lehetnek továbbá olyan embereknek, akik igazmondók. Kítűnő példa erre József története, ahol a király – annak ellenére, hogy nem volt hívő – megmentette népét igaz látomása által. Az iszlám az igaz látomást elismeri a Saria (vallásjog) által szabott föltételekkel, de kijelenti, hogy az ilyen emberek nem tudnak sem használni, sem ártani saját maguknak, sem másoknak, sem életükben, sem haláluk után. Ezt a legjobban Safii vallástudós fejezte ki: „Ha láttok egy embert, aki repül, és a vízen jár, nézzétek meg mit hozott, és mi van a Koránban!” Az iszlám tehát olyan alapelveket és kritériumokat fektet le, melyek nem adnak teret a hamis próféciaik, illetve gyanús vallási élmények elfogadásának. Az iszlám vallásjog nem ismer el olyan élményt, amely ellenkezik a vallásjog szabályaival.

ÚJHÁZI Lóránd

A csoda jogi igazolása a boldoggá és szentté avatási eljárásokban

A csodák, természetfeletti jelenségek ma is jelen vannak az Egyház életében. A szentté vagy boldoggá avatási perek egyik különlegessége, hogy az avatás előtt lévő köztisztelőben és szentség hírében álló személy közbenjárására csoda történjék. Ennek leggyakoribb esete a csodás gyógyulás. Közbenjárásról van szó: az észérvekkel nem igazolható természetfölötti jelenség, csodás gyógyulás forrása nem az érintett személy, hanem Isten, Aki egyedül ura minden természeti törvénynek. A csoda igazolása az egyházi hatóság földadata. Bár a helyi egyházi hatóságok is részt vesznek az esetek kivizsgálásában, a bizonyítékok összegyűjtésében, de az eljárás lefolytatásának irányítása a Szenttéavatási Kongregáció földadata. E kongregáció munkáját a minden szentszéki dikasztérium életét szabályozó *Pastor Bonus* és *Regolamento Generale della Curia Romana* mellett külön apostoli Konstitúció, a *Divinus perfectionis magister* is szabályozza. A konstitúció szigorú föltételeket támaszt, amelyeket az eljárás alatt be kell tartani, hogy a visszaélések gyanúja se merülhessen föl. Az előadás az eljárás egyes elemeire, a bizonyítékok összegyűjtésének menetére, a természetfölötti jelenség és csodás gyógyulás kategóriájának meghatározására, a természettudományos kérdések és a természetfölötti valóság összekötésére, a kongregáció és munkatársai munkájára helyezi a hangsúlyt. Néhány konkrét eset bemutatásával pedig szeretné közelebb hozni az elméleti kérdéseket a valósághoz.

FRIVALDSZKY János

Jogtudomány és szentháromságos istenkép a késő középkorban

A glosszátorok korszakában kialakuló jogtudomány volt talán a legközelebb a teológiához, amelyhez nemcsak a közösen gyakorolt skolasztikus módszer kötötte, hanem a közös teológiai alap is. Irneriusznak, az első glosszátornak teológiai munkássága is volt. A jog végső érvényességi alapja ama természetjog volt, amely legigazságosabb formájában a méltányosság, ami a maga teljességében a természet Teremtőjében székelt. Aki így Maga a méltányosság – írja a Prágai Töredék glosszátora. Ezen istenkép azonban nem a szeretetkapcsolatok által fémjelzett szentháromságos istenkép, miközben a Szentháromságról szóló vitáktól volt élénk a kor. Miért nem érvényesítették a szeretet-Isten szentháromságos elképzelését az igazságosság- és a méltányosság-fogalmakban, amikor annak legtökéletesebb alakját Magában Istenben lelték meg? Ennek oka valószínűleg az ágostoni s boethiuszi személyfogalomban és Szentháromság-elméletekben

gyökerezett, miközben a szeretet-Isten fogalmában gondolkodó Szentviktori Richárd eszméi nem vertek gyökeret a jogászok között. Ezzel szemben Scotus Eriugena eszméi hatottak a glosszátorokra, melyek egy lételméleti megalapozást elősegítő, és nem személyközi vonatkozású teológiai elméleteknek bizonyultak. Az arany szabály mint a természetjog foglalatla állt a legközelebb a szeretetparancs értelmében ahhoz, hogy forradalmasítsa az életviszonyokat, de az igényesebb evangéliumi előírások átfogalmazása tanácsokká kivette azokat a jogi érvényesíthetőség alól.

LÓRIK Levente

Isten útjai megértésének jöbi dilemmája

és annak visszhangja a posztbiblikus zsidó irodalomban

Az isteni világ megismerhetőségének, e megismerés korlátozott voltának a kérdésköre különös hangsúllyal Jób könyvében jelenik meg a zsidó-keresztény vallási hagyományon belül. Az emberi túróképeséget meghaladó szenvedések között Jób választ vár épp a szenvedések keltette kérdéseire, s barátai is szenvedése okát fürkészve állnak elő magyarázataikkal. Mindazáltal a vita során újólag Isten kikutathatatlan bölcsességénél mint végső oknál találják magukat, és az Isten világot alkotó és irányító tetteinek számbavételét követően maga Jób is fölteszi a költői kérdést: „Ha mindez szegélye útjának, milyen kicsiny suttogás az, amit fölőle hallunk?” (Jób 26,14) Azaz – a Pál apostol szeretethimnuszában használt kifejezéssel élve – ha „töredékes az ismeretünk”, ha „tükör által homályosan látunk”, hogyan is érthetnénk az isteni világ életünket is érintő történéseit és döntéseit? Az Őszövétség utáni zsidó irodalomban később gyakorla feltűnik hit és megértés e feszültsége: Judit és Bethulia vezetőinek találkozásában (8,11–17), Salamon imádságában a Bölcsesség könyvében (9,13–16), Uriél és Ezsdrás beszélgetésében (4Ez 4,1–12), illetve a kifejezetten Jób könyve befogadástörténetébe tartozó írásokban, mint például a Jób Testamentumában Baldad és Jób párbeszédében (TIob 36–38) vagy az Exodus Rabba egyik Jób-értelmezésében (30,11). Az előadás az istenfélők e jöbi dilemmájának hatástörténetét kívánja bemutatni a posztbiblikus zsidó irodalom előbb említett darabjainak segítségével.

KORMOS József

A hit mint tanítóester Edith Stein gondolkodásában:

„eine stufenweise fortschreitende Erziehungsarbeit und Entziehungsarbeit”

Edith Stein a vallási élmény és vallási tapasztalat megértésében egy bölcséleti „út” megtétele után a hit szerepét tartja fontosnak. Az igazi vallási élmény lényege az önátadás Istennek. Az eljutás ehhez – a német szavak alaki hasonlóságát fölhasználva – egy fokozatosan növekvő önnevelés (nevelőmunka) és lemondás (elvonásmunka) révén lehetséges. Az első lépcsőfokokat a bölcséleti, az értelem általi megismerés jelenti. Ezután már a hit tanítja meg az értelmet Isten tulajdonságaira és Isten tetteire, valamint arra, amivel az ember adója Istennek. A vallási élmény megértésének útján mindig szükség van a „bölcséleti” értelemre, de az igazi megértést a „teológiai” hit segíti elő. Az előadás célja Edith Stein – a teológiában Keresztes Szent János és Avilai Szent Teréz, a bölcséletben pedig Pszeudo-Dionüsziosz Areopagitész és Edmund Husserl, valamint a bölcselő-teológus Aquinói Szent Tamás nézeteire épülő – gondolatainak bemutatása.

SZÉCSI József

A zsidó–keresztény–iszlám vallásközi párbeszéd néhány kritikus pontja

Az első kérdés a Biblia s a Korán keletkezése. A Bibliát általában úgy értelmezik, hogy szerkesztés útján jött létre, és lehetnek benne történeti vagy természettudományos tévedések. Az iszlám a Korán történet- vagy szövegkritikai szempontból nem elemzi, azt a szent iratok profanizálásának tartaná. A második kérdés a vallás szabad megválasztása. Mindenkinek joga van ahhoz, hogy ama vallási meggyőződést kövesse, melybe beleszületett, vagy attól eltérjen, ha később másképpen látja. Az iszlám szerint az ember muszlimként születik, és ha más valláshoz tartozik, csak vissza kell térnie az iszlámhoz. A harmadik kérdés a vallási meggyőződés, amely alapvető emberi jog és azt mindenki köteles tiszteletben tartani, tehát nem szabad kigúnyolni vagy lejáratni. A negyedik kérdés az életformáké: van egy- és többnejűség, házasság, együttélés és válás, és vannak különbségek a nemi életben vagy családtervezésben. Az ötödik kérdés a vallás és politika kapcsolata. A zsidóság számára a vallási és társadalmi élet egy tömböt alkotott. A kereszténység története folyamán állam és Egyház együttélésének sok formája létezett. Az iszlám sok helyütt muszlim államban él, de ha nem, a vallási és társadalmi élet akkor sincs úgy elszakadva egymástól, mint a mai kereszténység vagy zsidóság esetében. A hatodik kérdés a népiítés: vannak népeknek történelmi katalizmái. Aki a másik ember tragédiáit nem hajlandó tisztelettel és megértéssel kezelni, vétkezők elődeinek nevében bocsánatot kérni, alkalmatlan a párbeszédre.

NAGYPÁL Szabolcs

A vallási tapasztalat és megértése a szúfi misztika dervistörténeteiben

Az indiai tudós, Idries SHAH (1924–) egyike ama gondolkodóknak, akik a legtöbbet tették az iszlám vallás misztikus szúfi irányzatának megismertetéséért a nyugati és keresztény kultúrában. *Dervistörténetek* (1967) című műve életművének, gyűjtő és rendszerező munkájának egyik csúcspontját jelenti, amennyiben az elmúlt több mint ezer év szúfi bölcsőinek tanítótörténeteit egy meghatározott gondolati, beavatási ív szerint tárja elének. A gondolatmenet hátterét elsősorban *A szúfik* (1964) című vallásbölcséleti összegzése alkotja, ahol kísérletet tesz a közép- és távol-keleti lelkiségi hagyomány bemutatására, értékelésére és elhelyezésére az emberiség bölcsességi irodalmában. Magával ragadó a biztos kéz, ahogy Idries SHAH egymás mellett szerepeltet klasszikusokat, szóbeli hagyományt, kiadatlan kéziratokat és a szúfi tanítás legkülönbözőbb iskoláit. Az így létrejött összeállítás egyértelműen műsztagógikus célzatú, vagyis bevezeti az olvasót a vallási titokba, az elérendő tudásra oktat és nevel. Megjelenését tekintve mindegyik történet polifonikus, azaz egyszerre szól és érint meg több szinten, mindig a hallgató és befogadó érdeklődésének és megértésének megfelelően. Az előadás kísérletet tesz annak fölvezetésére, hogy az ember vallási élményének és tapasztalatának milyen fölvezetésére és megértésére táru föl a dervistörténetek e gyűjteménye nyomán, amelyek évszázadokon keresztül csiszolódtak, kristályosodtak és szálltak mesterről tanítványra.

KOCZÓH Péter

A bahá'í misztika alappillérei: a Rejtett Szavak, a Hét völgy és a Négy völgy

A bahá'í hit alapítójának, Bahá'u'lláh-nak a legnagyobb misztikus művei a kurdisztáni remeteéletből Bagdadba visszatérése után keletkeztek, 1857 és 1863 között. *A Rejtett Szavakban* (*Kalimát-i-Makhmúni*) az ember lelki fejlődését meghatározó viselkedési kereteket fogalmazza meg, rávilágít az ember teremtésének okaira, valamint az emberi természet sajátosságaira. *A Hét völgy* (*Haft Vadí*), Bahá'u'lláh legnagyobb misz-

tikus műve, a XII. századi misztikus, Ferid ed-din Attár *A madarak tanácskozása* (*Mantiq'u'l-Tayr*) című művének formáját követi. Szúfi terminológiát használva, hét állomásban írja le az istenkereső lélek útját az Isten utáni vágy megjelenésétől az „én haláláig, és az Istenben való élésig”. *A Négy völgy* (*Chihar Vadí*) négy típusú keresőt ír le a kereső elérni kívánt célja szerint, négy módot, ahogy Isten megjelenik, az emberi szív négy állomását. A bahá'í hit, mivel csak százhatvan éves történetre tekinthet vissza, nem rendelkezik még olyan misztikus iskolákkal, illetve szervezett formákkal, mint a korábban keletkezett nagy világvallások. A hívők mindennapi életükben használják a Bahá'u'lláh által kinyilatkoztatott meditációs gyakorlatot, de ezt magánügynek tekintik. A fontos nem a forma, hanem a haladás a lelki átalakulás útján. Az előadás összefoglalja ama tanításokat, amelyekből a jövőben kibontakozhatik a bahá'í misztika.

TORNÓCZKY Gusztáv (GOVARDHANA dász)

A vallási élmény teológiája és tapasztalatainak leírása

a Krisna-hívó (vaisnava) hagyományban

Az előadás egy vaisnava szent, Sríla Visvanát Csakravati Tákúr *Madhurya Kadambhíni* (*Nektár Felhők*) című művét veszi alapul (1600-as évek). Visvanát összegyűjtötte és rendszerezte a védikus szentírásokban található leírásokat, amelyek arra vonatkoznak, hogy a lelki gyakorló, ahogy fejlődik az Istennel fennálló kapcsolatában, mit tapasztal és hogyan változik vonzódása Isten felé. Mindezt úgy tette Visvanát, hogy személyes tapasztalatait is leírja a szentírásokban megfogalmazottakkal párhuzamba állítva. A lelki fejlődés nem lépcsőzetes, hanem egy folyamat, amelynek viszont vannak olyan szakaszai, melyek kiemelhetők, ezért tehát vizsgálhatóak és leírhatóak. A vaisnava szentírások szerint kilenc ilyen szakasz van és ezek a következők: a hit ébredése (*sradá*), a szentek és hívők társaságának keresése (*szadhu szanga*), a vallásos gyakorlatok elkezdése és folyamatos végzése (*bhadzsana krija*), a szív tisztulása a nemkívánatos tulajdonságoktól (*anarta nivritti*), a szilárd lelkiség (*nistá*), az egyre növekvő lelki íz megtapasztalása (*riksí*), a ragaszkodás Istenhez (*aszakti*), az odaadó érzelmek folyamatos tapasztalása (*bháva*), valamint az Isten iránti tiszta szeretet és a beteljesedés (*préma*). E szakaszok a hívő élete során természetesen nyilvánulnak meg, megjárni nem lehet e jellemzőket. Annak föltétele, hogy valaki megtapasztalja életében e vallásos élményeket: a szentírásokban lefektetett folyamatot kell követnie hittel és mások megértésétől mentesen.

SÁRKÖZY Miklós

A szunnita iszlám és a síita Irán

Az Iráni Iszlám Köztársaság a síita iszlám fellegetvára. A világon élő százötvenmillió tizenkettes síita számára Irán teokratikus berendezkedésével iránymutató s támogató központ. A síták egytizedét teszik ki a világ muszlimságának. Irán a szunnita iszlám tengerében úszó síita sziget, amely az őt az arab világtól elválasztó önazonosságbeli különbségeit a síita iszlám különutas hangsúlyozásával is megerősítette. A síita iszlám államvallássá válásával Irán az iszlám „nemzeti” változatát alkotta meg, s az egész muszlim világon belül föltűnő és nem minden viszáltytól mentes helyzetet idézett elő. A néhány százaléket kitevő, hétszázmilliós szunnita kisebbségek helyzetére hatással van az ország tizenkettes síita teokratikus rendszere (iráni arabok, kurdok, beludzok). Az iráni szunniták kivétel nélkül nemzeti kisebbségek soraiból kerülnek ki, ami a szunnitákat sújtó korlátozásokon túl nemzetiségi feszültségeket is gerjeszt. Irán erőteljesen támogatja a szunnita világba beágyazott síita kisebbségeket, amellyel állandó súrlódásokat idéz

elő az őt körülvevő, az iráni nemzeti-síta vallási túlsúlytól amúgy is tartó szomszédaival. Irán a síta *da'va* jegyében a szunnita világ távoli pontjain igyekszik „elhinteni” a síta iszlám magvait, és meghökkenítő eredményeket érve el, haragítja magára a szunnita világot. Túl a nemzetközi politikai viszályokon mindezen nehézségek önmagukban is a szunnita-síta viszályok kiéleződését vetítik előre.

MOÓR Valéria

A keresztény ideológia propagandaként használt elemei a török korban

Magyarországon a török uralom nem egyszerűen két nép szembenállását jelentette, s a viszály sem korlátozódott csupán a magyar-oszmán katonai s politikai ellentétre; a Kárpát-medence két vallás és világnézetrendszer küzdőtere volt. Az előadás célja, hogy bemutassa a keresztény világ ama propagandaeszközeit és közegeit, amellyel befolyást tudott gyakorolni híveire, irányította vallási élményüket, ezzel ösztönözve őket a pogányellenes harcokra. Részletesebben foglalkozik a hitvédő és harcos szentekkel (többnyire magyar király szentek: Szent István, Szent László; illetve Szent György) – akiknek tisztelete megerősödött a korájuk folyamán, valamint igyekszik magyarázatot adni a magyarországi Szűz Mária-tisztelet tagozódására (Patrona Hungariae, Köpenyes Madonna). Az előadás második nagyobb egysége az ereklyetisztelettel foglalkozik. A XVI–XVII. századból több olyan legenda ismert, amely eme tárgyakra a török fölött aratott győzelmeit meséli el. A munka utolsó nagyobb egysége a Habsburg uralkodók koronázási szertartásaira és koronázási esküire vonatkozó forrásokat tárgyalja, különös tekintettel azok vallási és világnézeti jegyeire. Végül kitér a Szent Korona-tan korájukban előtérbe kerülő vonatkozására, mely szerint a Szent Korona az ország területi sérthetlenségének jelképe, szent mivoltából pedig az következik, hogy a védelme alá helyezett javak mindenkor elidegeníthetetlenek, hozzá tartoznak, függetlenül attól, hogy ki gyakorolja fölöttük a tényleges uralmat.

TASI István (ISVARA KRISNA dász)

A hallgatag természet szóra bírása:

Tudományos és vallási megismerés viszonya a XXI. században

A valóság megközelítésének két alapvető módja az alulról építkező, tapasztalatokra építő tudományos megértés és a vallási kinyilatkoztatások által megismerés. A teológiai megközelítés szerint a „természet könyvének olvasása” alátámasztja Isten könyvének (könyveinek) mondanivalóját. Ha az egyistenhívő világvallások – beleértve a hinduizmus egyistenhívő vonulatát is – tanításait halmazokként ábrázoljuk, e halmazok közös metszetében (más közös alaptanítások mellett) egy olyan Istenről kapunk képet, Aki a természet fölött áll, és annak forrása. A múlt és jelen agnosztikus és ateista gondolkodói azonban ennek ellentmondva azt állítják, hogy a természettudományos megismerés megcáfolta az ismert fizikai létezőkön és energiákon túli, természetfölötti tényezők létezését, vagy fölöslegessé tette föltételezésüket. A vallási jelenség pedig szerintünk csak az emberi faj túlélési stratégiájának része. De vajon ellentmondanak-e valójában a kortárs természettudományos eredmények a hitbéli meggyőződésnek, és a vallási élmény valóban pusztán az „emberállat” egyik lélektani válasza? Néma és semleges a természet, mikor a végső kérdések felől „faggatjuk”, vagy lehetséges a kortárs tudomány fölfedezéseit akár olyan módon is látni, hogy azok támogatóknak bizonyulnak az alapvető vallási igazságokat illetően? Támogatja, cáfolja vagy eldöntetlenül hagyja a tudomány egy Legfelsőbb Lény létezésének kérdését? Hogyan befolyásolja napjaink tudományos megismerése a hitgyakorlók lelkeségi tapasztalatait?

CSIBA Tibor

A vallási tapasztalat, mint Isten Igéjének helye

és a kateketikai kommunikáció központi eleme

Isten Igéjében központi szerepe van a vallási tapasztalatnak. Isten igéje csak az istentapasztalaton keresztül válik kézzelfoghatóvá, éppen ezért elengedhetetlenül fontos a kateketikai tevékenység középpontjába állítani a vallási tapasztalatot. Az előadás saját kutatásból kiindulva megállapítja a vallási tapasztalat szükségességét az eredményes kateketikai munka érdekében. Ezt követően röviden magyarázza a tapasztalat és a vallási tapasztalat fogalmát és mibenlétét. Végül arra keres választ, hogy Isten igéjének kommunikációja a hittapasztalatban hogyan segítheti elő a fiatalok hitének folyamatos fejlődését és érését.

CZAGÁNY Gábor

Az egészen közel jött Isten: A *missio Dei* az üdvtörténetben és a liturgiában

A protestantizmus istentiszteleti rendjének kialakításához mindenkor alapföltételként szabta a szentírási, bibliai mértéket. Ez azonban a gyakorlatban nagyon sokszor a szertartás, liturgia elszegényedéséhez vezetett, hiszen okkal vagy ok nélkül, de kikerültek az istentiszteleti rendekből a hagyományos, az ige szóbeli hirdetése szempontjából másodlagosnak vélt elemek. A huszadik század vége és a huszonegyedik század eleje világszerte a hagyományos protestáns felekezetek istentiszteleti megújulását hozta. A megújulás mindenkor a hagyományos istentiszteleti elemek újráfelfedezésével járt együtt. Az előadás ama kérdést veti föl, hogy vajon milyen módon igazolható e megújított istentiszteleti rendek hűsége a Szentírásához. Fölveti ama kérdést, hogy milyen összefüggés figyelhető meg a Szentírásban leírt üdvtörténeti események és az istentiszteletet rendje között, valamint, hogy ezzel milyen módon válik kézzelfoghatóvá Isten jelenléte, Aki küldetését ugyanúgy végzi a világtörténelemben, mint az Egyház életében.

DÉRI Balázs

Egy katolikus tradicionalista közösség formálódása

XVI. Benedek pápa 2007. július 7-én újraszabályozta a római liturgia régebbi formájának (*usus antiquior*) használatát, s ennek, valamint a II. Vatikáni Zsinat liturgikus újításai által létrejött szertartásnak (a *novus ordónak*) a viszonyát egymáshoz. A *Summorum pontificum* a „rég római” vagy „tridenti” rítusú liturgiát mint „rendkívüli formát” egyenjogúvá tette az utóbbi években kialakult rendes formával. A „tridenti” rítus a római rítus egy változata, úgy, ahogyan az a XVI. századtól kezdve elterjedt és használatos volt. II. János Pál pápa 1988-as *Ecclesia Dei* motu proprioja révén, szigorú engedélyezési eljárásokhoz kötve egyre több helyen törvényesen is bevezethették a régi rítust, így kezdhetett el működését néhány éve a budapesti belvárosi plébániatemplomban a jelenleg legrendszerezesebb liturgikus életet megvalósító régi rítusú közösség. A közösség magját olyan értelmiségi fiatalok alkotják, akiknek döntésében teológiai és lelkeségi igények, ortodox vagy más hagyományos keresztény rítusok megismerése, kulturális és zenei megfontolások vegyesen fordulnak elő. Hozzájuk csapódnak a régi rítus idős hívei és további érdeklődők. Az előadás az egyéni tapasztalatok mellett kérdőíves fölmérésen és néhány interjú alapján megpróbálja megragadni egy alakuló közösség indítékait, önazonosságának jellemző pontjait, kapcsolatait a külföldi s hazai régi rítusú mozgalommal, jellegzetességeit azokhoz viszonyítva, s helykeresését az egyházi közegben.